

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

A JÓLÉTI MIGRÁCIÓ FOLYAMATAI A MAGYARORSZÁGI VIDÉKI TÉRSÉGEK BEN

CÍMŰ TEMATIKUS BLOKKHOZ

<https://doi.org/10.18030/socio.hu.2025.2.2>

A magyarországi vidéki térségek átalakulásának tárgyköre régóta áll a társadalomtudományi kutatások fókuszában. Tematikus blokkunk a falvakba irányuló jóléti és életmód-migrációval, a vidéki dzsentrifikáció hazai helyzetével és következményeivel foglalkozik, sajátos perspektívát biztosítva az elmúlt időszak folyamatainak megértéséhez.

A városokból vidékre vándorlás jelenségének a jóléti és életmód-migráció fogalmi keretében történő kutatása az 1970-es évektől vált népszerűvé – elsősorban az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok kutatóinak körében. Jóléti migráció alatt a relatíve jobbmódú, magasabb státuszú rétegek által választott, a természeti és a kulturális értékek által motivált vándorlásokat értették. A jóléti migráció szakirodalma jellemzően a vidéki idill elemeire, a természeti és kulturális előnyökre, a rurális környezetben megélhető jobb életminőségre fókuszál (Kocabişık–Loopmans 2021). Ezzel szorosan rokonítható az életmód-migráció fogalma (Benson–O’Reilly 2009, 2016), amely egy vágyott új életforma megvalósítását állítja a középpontba, és melyhez gyakran a nemzetközi migráció nyújt megfelelő eszközöket: a viszonylag kedvező anyagi helyzetű nyugat-európaiak és észak-amerikaiak jobb életkörülményekkel, előnyösebb éghajlati viszonyokkal rendelkező térségekbe költöznek. Az időskorúak nemzetközi vándorlását a kutatók leggyakrabban életmód-migrációként értelmezik, ugyanakkor a jelen tematikus blokkban szereplő két tanulmány (Erőss et al. 2025; Váradi et al. 2025) rámutat arra, hogy az időskorúak országghatárokon átvélő migrációja mögött is heterogén motívációk állhatnak.

Ugyan a jóléti és életmód-migráció kutatói is foglalkoznak a vándorlások célterületekre vonatkozó hatásaival, a vidéki dzsentrifikáció megközelítése hangsúlyában kritikaibb: a társadalmi egyenlőtlenségek és a kiegyenlítetlen hatalmi viszonyok szemszögéből vizsgálja a magasabb státuszú városiak vidékre áramlását. A vidéki dzsentrifikáció szakirodalma a céltelepülések vonzó tényezőin túl vizsgálja azt az átalakulást is, amelyet az újonnan érkezők okoznak a településen: az épített és természeti környezetnek a „dzsentrifikánsok” által elképzelt vidékidillhez való igazítását, valamint az emelkedő ingatlanárak révén a korábbi lakosok, különösen a fiatalok kiszorulását. Jelen tematikus blokkban két tanulmány kiindulópontja a vidéki dzsentrifikáció fogalmi kerete (Orbán–Kovács 2025; Tomay–Ragadics 2025), de az időskorúak vándorlásával foglalkozó két tanulmány is megvizsgálja a migrációs mintázatok dzsentrifikáló hatásait.

Lehetséges további értelmezési keretet jelent a földrajzi arbitrázs fogalma, mely megközelítés azon a megfigyelésen alapul, hogy nem csupán a jómódúak (felső és középosztálybeliek) privilégiuma a migráció.

¹ Pécsi Tudományegyetem Szociológia Tanszék.

A vidékre költözés háttérében – különösen a válságok idején – a romló egzisztenciális körülményektől, illetve a prekarizációtól való félelem is állhat. Az újonnan érkezők – különösen a külföldi nyugdíjasok – alapvetően a globális Észak és Dél közötti strukturális egyenlőtlenségekben rejlő előnyöket kihasználva relatív életszínvonal-növekedést tudnak elérni a különböző országok és régiók közötti lakóhelyváltással (Hayes 2018). Hayes munkái a migráció dzsentrifikáló hatásaira, a gazdasági, ingatlanpiaci és társadalmi kiszorítás problematikájára is felhívják a figyelmet. A tematikus blokkban Váradai és szerzőtársainak cikke használja ezt az értelmezési keretet.

Az életmód-migráció egy speciális esete az életmód-vállalkozás. A vidékre költözők – amellet, hogy a jobb életminőség és a kiegyensúlyozottabb munka-magánélet egyensúly érdekében lakóhelyet változtatnak – vállalkozásokat indítanak annak érdekében, hogy erősítsék a településhez való kötődésüket, és helyettesítsék vagy kiegészítsék városi jövedelmüket (Atterton et al. 2011; Pato–Teixeira 2016). Ezt a keretet alkalmazzák a szerzők a jelen tematikus blokk utolsó tanulmányában (Csurgó–Kiss–Tomay 2025), amely a vidékre költöző vállalkozók helyzetével és szerepével foglalkozik.

A tematikus blokk előzménye két, a blokk szerkesztői által kezdeményezett és levezetett konferenciaszekció volt. A közölt tanulmányok a Magyar Regionális Tudományi Társaság 2023. november 2–3-án megrendezésre került XXI. Vándorgyűlésének „A jóléti migráció folyamatai a magyarországi vidéki térségekben” című, valamint a 2024. május 28-án a HUN-REN Regionális Kutatások Intézete által szervezett X. Falukonferencia „Jóléti és életmód-migráció, geoarbitrázs, vidéki dzsentrifikáció? A vidékre irányuló városi migráció értelmezési keretei és gyakorlata” című szekciókban megkezdett párbeszéd folytatását jelentik. A konferenciaszekciók és a blokk célja is az volt, hogy a különböző terepeken, részben különböző elméleti keretekben vizsgált migrációs folyamatokat egységesen értelmezett, egymásra reflektáló fogalmi keretben helyezze el, csökkentse a kutatások kvalitatív jellegéből fakadó töredezettséget, és párbeszédet biztosítson az egyes kutatási eredmények között.

A jelen tematikus blokk három NKFIH által finanszírozott kutatás eredményeire épít: „Időskorúak migrációja és lehetséges fejlesztési hatásai a vidéki Magyarországon” (K-138838) (HUN-REN, KRTK, vezető kutató: Váradai Monika Mária), „A vidéki dzsentrifikáció szerepe a településfejlesztésben” (FK-138098) (PTE BTK, vezető kutató: Tomay Kyra) és „Alkalmazkodóképesség és helyi identitás vidéken: A vidékimázs, a helyi identitás és a megélhetési stratégiák összefüggéseinek kvalitatív és kvantitatív elemzése magyar vidéki térségekben” (K 132676) (HUN-REN TK, vezető kutatók: Megyesi Boldizsár és Csurgó Bernadett) című kutatások eredményeiből olvashatnak szemelvényeket az itt következő oldalakon.

A blokkban megjelenő cikkek különböző elméleti megközelítéssel, de alapvetően kvalitatív szociológiai módszertannal készített kutatásokon alapulnak. Tanulmányainkban az alábbi kérdésekre keressük a választ: Mitől válik vonzóvá egy település a tehetősebb középosztálybeliek, a vállalkozók vagy éppen az időskorú külföldi betelepülők számára? Mely tényezőkön múlik, hogy mely településekre kik érkeznek? Milyen gazdasági, társadalmi és szimbolikus szempontok és életforma-elvárások formálják a vidéki kistelepülésekre érkező migrációját? Mi motiválja a különböző városi csoportok beköltözését az egyes falvakba? Milyen következményei vannak az érkezésüknek a falu közösségére, működésére és fejlődési irányaira nézve? Mennyiben járulnak hozzá, miként gyorsítják fel a vidékies térségek szegregációját a jóléti migrációs folyamatok? Milyen hatásai vannak a vidéki turizmusnak és – ehhez szorosan kapcsolódva – az életmód-vállalkozók megjelenésének? Mit adnak hozzá és mit vesznek el a hely imázsából az érkező csoportok? És végül: a rurális terekben

megvalósuló jóléti migráció mennyiben képes hozzájárulni a vidékies térségek, falvak gazdasági-társadalmi fennmaradásához?

Orbán Éva és Kovács Teréz: A vidéki dzsentrifikáció Erdőbénye példáján című tanulmányukban a vidéki dzsentrifikáció (Phillips 1993) fogalmából indulnak ki, amikor az Erdőbényére időszakos (turistaként, nyaralótulajdonosként) és állandó jelleggel érkező városiak motivációit és jelenlétük következményeit elemzik. Az általuk tanulmányozott erdőbényei eset egyfelől jól illeszkedik a nemzetközi szakirodalomban sokak által leírt vidéki dzsentrifikációs modellbe, másfelől felhívja a figyelmet a vidéki turizmus dzsentrifikáló hatásaira. Eredményeik alapján a vidéki turizmus és a megnövekedett vendégforgalom új lehetőségeket teremt a település számára, ugyanakkor az ingatlanár-emelkedés az őslakosok kiszorulását eredményezi nemcsak az ingatlanpiacról, de a turizmushoz kapcsolódó gazdasági lehetőségekből is. Erdőbénye esetében fontos szerepet játszik a beköltözők motivációi között a Tokaj-Hegyalján található hajdani mezőváros múltja, a hely szimbolikus jelentősége és kulturális emlékezete.

Hasonló kérdéseket és problémákat tárgyal Tomay Kyra és Ragadics Tamás tanulmánya **A legfontosabb, azt gondolom, hogy ez egy élő falu (...)** és van múlt, ami ennek a falunak a lényegét adja, amikor a sváb falvakhoz kapcsolt képzetek szerepét vizsgálja a vidékre költözésben. Két Baranya vármegyei sváb települést vizsgáltak arra a kérdésre keresve választ, hogy kik és milyen motivációval költöznek ezekre a településekre, illetve hogyan és milyen mértékben sikerül bekapcsolódniuk a faluközösség életébe. Tanulmányuk rávilágít arra, hogy a sváb identitás nemcsak a több generáció óta a településen élő magyarországi német népesség mindennapjait szövi át, de lényeges szempont a beköltözők településválasztása szempontjából is. Az ide érkezők képzettársításában a sváb falu – a vidéki idill olyan megszokott elemei mellett, mint a természet szépsége, a csend, a nyugalom és az esztétizálható épített környezet – az ideális vidéki település olyan egyéb attribútumait is biztosítja, mint a biztonság, a rendezett, élhető környezet és a stabil helyi közösségek. A sváb falvakba történő migráció sajátosságainak vizsgálata egyúttal hozzájárul a vidéki dzsentrifikáció sokrétű és változó természetének megértéséhez.

Váradai Monika Mária, Gábel Dóra, Koós Bálint és Németh Krisztina: Lehet-e Riviéra a periféria? Nyugat-európai időskorúak vidéki terekben című tanulmányukban az Európán belüli életszínvonalbeli különbségekből eredő migráció sajátosságaira hívják fel a figyelmet Somogy vármegyei falvakba irányuló beköltözések vizsgálatán keresztül. A korábbi hazájukban alacsonyabb státuszú, de a helyieknél jellemzően jobb anyagi helyzetű időskorú külföldiek (elsősorban németek) beáramlását – melyet elsődlegesen az időskorúak nemzetközi migrációjának szakirodalmi keretében értelmeznek – a szerzők dzsentrifikációs szempontból is megvizsgálják. Eredményeik alapján az általuk vizsgált terepen az időskorú nyugat-európai migrációját elsősorban a polikrízis, mindenekelőtt a megélhetési válság motiválja, és a földrajzi arbitrázs logikáját követve választják az olcsóbb élet lehetőségét kínáló magyar vidéket. Noha a beköltözők relatíve kedvezőbb anyagi helyzetük alapján potenciális dzsentrifikátoroknak tekinthetők, sem az alacsonyabb jövedelmű helyi lakosság kiszorulása, sem a település társadalmi-gazdasági felértékelődése nem látszik megvalósulni. Ennek okát egyfelől a jelenség nagyságrendjében, másfelől a célterületek kevésbé vonzó természeti, kulturális, turisztikai vonzerejében, harmadrészt pedig a beköltözők alacsonyabb (alsó-középosztályi) társadalmi státuszában látják a szerzők. A tanulmány rámutat egy fontos szempontra a vidéki dzsentrifikáció kapcsán: az évtizedeken át tartó népességvesztés, előregedés és kiürülés nyomán számos vidéki településen ingatlanlábület jellemző, ezáltal az újonnan érkezők sokáig tudnak anélkül beköltözni, hogy direkt ingatlanpiaci kiszorító hatásról beszélhetnénk. A kereslet hatására bekövetkező ingatlanár-emelkedés hozzásegíti a mobilisabb helyi rétegeket

a településről való elköltözéshez. Az viszont kérdéses, hogy a kiszorítás/kiszorulás más formában (gazdasági, kulturális szempontból) sem bekövetkezik-e ezeken a településeken.

Erőss Ágnes, Kohut-Ferki Julianna, Kovály Katalin és Tátrai Patrik: Az időskorúak migrációja mint transznacionális családi stratégia: kárpátaljai áttelepülők Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében című tanulmánya ugyancsak az időskorúak nemzetközi migrációjának fogalmi keretében vizsgálja a Kárpátaljáról Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyébe, elsősorban a határátkelők környékén fekvő falvakba áttelepülő időskorúakat. Ebben az esetben a bevándorlók – a globálisan elterjedt tendenciákkal szemben – egy alacsonyabb fejlettségű régióból költöznek magasabb megélhetési költségekkel jellemezhető országba, mozgósítva a szélesebb család anyagi és kapcsolati tőkéjét. Eredményeik alapján azok a kárpátaljaiak költöznek a határsávba, akik anyagilag nem engedhetik meg maguknak a határtól távolabbi, nagyobb városokban az ingatlanvásárlást, illetve azok, akik kétlaki életre rendezkedtek be. A 2022-es orosz inváziót követően az átköltözés és a lakóhelyválasztás fő motivációja lett a biztonságos hely, menedék létesítése a család számára. Ugyan az áttelepülő kárpátaljaiak segítenek a falvak szolgáltatásainak megőrzésében, és a korábban üresen álló ingatlanok megvásárlásával és felújításával javítják a faluképet, egyelőre itt sem tapasztalták a kutatók a vidéki dzsentrifikáció jeleit.

Végül **Csurgó Bernadett, Kiss Márta és Tomay Kyra: A vidéki vállalkozók szerepe a helyi hagyomány és a térségimázs formálásban** című tanulmánya az életmód-migránsok egy sajátos csoportját, az életmód-vállalkozókat vizsgálja. A szerzők összehasonlítják a tősgyökeres és a beköltözővállalkozókat abból a szempontból, hogy hogyan viszonyulnak a helyi értékekhez, tradícióhoz, a vállalkozói hagyományokhoz, és hogyan alakítják a település/térség imázsát. A négy magyarországi dzsentrifikálódó vidéki térségben (Bakony, Mátra, Tokaj-Hegyalja, Villányi borvidék) készült interjúk elemzése alapján nemcsak a vállalkozó tősgyökeres vagy beköltöző volta, hanem az adott település jellege (a már meglévő turisztikai imázs és vállalkozói hagyományok) is kiemelt hatást gyakorol a vállalkozói szerepekre. Meghatározza azt, hogy hol milyen mértékű kreativitást és innovativitást lehet, illetve érdemes felmutatnia az újonnan érkező vállalkozóknak. A szerzők által kialakított vállalkozótípológia más vizsgálatok szempontjából is hasznos adalékokat szolgáltat a vidéki gazdaság működésének megértéséhez, a gazdasági tevékenység és a lokalitás kölcsönhatásának értelmezéséhez.

A tematikus blokk tanulmányai nem csupán egy, a vidéki Magyarország átalakulását bemutató színes mozaik darabjait képezik, hanem egy olyan szakmai párbeszéd elemeit jelentik, amely a rurális térségben megvalósuló aktuális migrációs folyamatok mélyebb elemzéséhez nyújt segítséget. Az elméleti keretek egyeztetése, a módszertani nehézségek és a tereptapasztalatok megosztása olyan együttműködést alapozhat meg, amely nemcsak a téma kutatóit, de az érdeklődő olvasókat is hozzásegíti a vidéki folyamatok alaposabb megértéséhez.

HIVATKOZÁSOK

- Atterton, J. – Newbery, R. – Bosworth, G. – Affleck, A. (2011) Rural enterprise and neo-endogenous development. In Alsos, G. A. – Carter, S. – Ljunggren, E. – Welter, F. (szerk.) *The handbook of research on entrepreneurship in agriculture and rural development*. Cheltenham: Edward Elgar, 256–280.
- Csurgó B. – Kiss M. – Tomay K. (2025) A vidéki vállalkozók szerepe a helyi hagyomány és a térségimázs formálásban. *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle*, 15(2), 94, <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2025.2.94>
- Benson, M. – O'Reilly, K. (2009) Migration and the Search for a Better Way of Life: A Critical Exploration of Lifestyle Migration. *The Sociological Review*, 57(4), 608–625. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-954X.2009.01864.x>.
- Benson, M. – O'Reilly, K. (2016) From lifestyle migration to lifestyle in migration: Categories, concepts and ways of thinking. *Migration Studies*, 1, 20–37. <https://doi.org/10.1093/migration/mnv015>
- Erőss Á. – Kohut-Ferki J. – Kovály K. – Tátrai P. (2025) Az időskorúak migrációja mint transznacionális családi stratégia: kárpátaljai áttelepülők Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében. *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle* 15(2), 74. <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2025.2.74>
- Hayes, M. (2018) *Gringolandia. Lifestyle Migration under Late Capitalism*. (Globalization and Community, Volume 29). Minneapolis, London: University of Minnesota.
- Kocabiyyik, C. – Loopmans, M. (2021) Seasonal gentrification and its (dis)contents: Exploring the temporalities of rural change in a Turkish small town, *Journal of Rural Studies*, 87, 482–493. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.09.002>
- Orbán É. – Kovács T. (2025) A vidéki dzsentifikáció Erdőbénye példáján. *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle* 15(2), 6, <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2025.2.6>
- Pato, M. L. – Teixeira, A. A. C. (2016) Twenty Years of Rural Entrepreneurship: A Bibliometric Survey. *Sociologia Ruralis*, 56(1), 3–28. <http://dx.doi.org/10.1111/soru.12058>.
- Phillips, M. (1993) Rural gentrification and the processes of class colonisation. *Journal of Rural Studies*, 9(2), 123–140. [http://dx.doi.org/10.1016/0743-0167\(93\)90026-G](http://dx.doi.org/10.1016/0743-0167(93)90026-G).
- Tomay K. – Ragadics T. (2025) „A legfontosabb, azt gondolom, hogy ez egy élő falu (...) és van múlt, ami ennek a falunak a lényegét adja.” *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle* 15(2), 24, <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2025.2.24>
- Váradai M. M. – Gábrriel D. – Koós B. – Németh K. (2025) Lehet-e Riviéra a periféria? Nyugat-európai időskorúak vidéki terekben. *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle* 15(2), 48, <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2025.2.48>